

K E J L A Jaroslav

Č. inv.: 1-2

PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO
PÍSEMNICTVÍ

LA - SK - LEO ● PNP ●

Pozůstalost (fond):

Hašek Jaroslav

Uložení:

25/14/C
26/A/36

Č. přír. 118/71

Č. neg.:

K E J L A Jaroslav

Jak to bylo v bitvě u Chorupan, kde se dal Jaroslav Hašek
zajmout

strojepis vzpomínky ve 2 versích, fol.

25 11

Zpracoval:

Datum:

St 29 996 68

Jak to bylo v bitvě u Chorupan, kde se dal Jaroslav Hašek
zajmout.

O některých mylných, nesmyslných, nepravdivých a pokroucených údajích,
šířených pisateli o J.H.O nadporučíku Lukášovi a hejtmanu Ságnerovi.
O některých pozoruhodnostech a záhadách.

Píši-li tyto vzpomínky, nepíši je proto, "abych se, jako jiní
kamarádi na nenadálé a nečekané slávě Haškově přiživil" jak se ohraňuje
Zdena Ančík v knize O životě Jaroslava Haška, 1953 Praha, Čs. spis. na str. 7.
Přiživování přenechám jemu. Spíše vyhovuji těm, kteří opakem k Zdeně Ančíkovi
očekávají spisky od pamětníků, kteří Haška znali ne pouze povrchně od čí-
še vína. /Viz: Z.K. Slabý, L.N.č. 20/1957/.

Především bych chtěl upozornit na některé údaje, nesmysly, ne-
pravdy ap., které jsem zjistil v některých knihách a člancích, jednajících
o Jaroslavu Haškovi. Myslím, že vyvěrají z neznalosti věci, poměrů a hlavně
ze snahy Haška za každou cenu glorifikovat.

Potom uvést některé skutečnosti týkající se nadporučíka Luká-
še a hejtmana Ságnera, které určitě žádný Batalionsgeschichtschreiber ne-
zaznamenal. A naposled upozornit na okolnosti nebo záhady, mně nevysvětlitel-
né, v počínání rakousko-uherské a ruské strany v bitvě u Chorupan dne 24. zá-
ří 1915.

Jsem pravděpodobně jeden z posledních účastníků této bitvy
a z těch, kteří se s Haškem znali a jeho podělší čas poznávali. Byl jsem s
ním ve škole jednorozročných dobrovolníků v Mariánských kasárnách v Č. Budě-
jovicích, potom v poli, on u 11. a já u 12. polní setniny, šli jsme spolu do
zajetí pěšky asi 350 km přes Rovno, Vladimír Volynský, Žitomír, Korostyšev,
Kijev do Dárnice. Z Dárnice ve stejném vagonu s dalšími 47 zajatci - Čechy,
Poláky a Slovinci - jsme jeli do zajateckého tábora Tockoe, Samarská guber-
nie, Buzulucký újezd. Tam jsem mu opisoval pro tisk povídku "Sedmí dragou-
ni" za odměnu násadky s perem a lahvičky inkoustu.

Měl jsem tedy možnost pozorovat a poznávat Haška po delší a
dobu a za různých okolností.

Nejvíce nesmyslů, nepravd a překroucenin jsem našel právě ve
zminěné knize Zdeny Ančíka. Ti pisatelé, kteří z ní čerpali, je šířili dál. Na
str. 68 Ančík píše: "O Haškově krátkém vojanštění /?/ v Č. Budějovicích, koluje
mnoho anekdot. To, na čem bylo něco pravdy, popsal sám ve Švejkovi a připsal
to na vrub jednorozročného dobrovolníka Marka...." K tomu poznamenávám, že Hašek
přece ve Švejkovi nepopisoval jen sebe nebo své spolubojovníky, své nebo
jejich zážitky, příhody, zkušenosti a nepsal jenom pravdu. Snad také něco vy-
básnil? Je přece všeobecně známo, že Hašek si vymýšlel dokonce i falešné ci-
táty a výroky, které přiříval různým autoritám /viz např. Fr. Langer, L. dem. XIX,
č. 185 z 4/8.63/.

Na str. 70. Ančík píše toto: "Z Budějovic odjíždí jedenáctá polní
setnina, k níž byl Hašek přidělen, brzy do Mostu nad Litavou, odtud 5. dubna
na frontu.... a v poli až do 23. září 1915, kdy přeběhl k ruské armádě.... S tím-
to Strašlipkou Jaroslav Hašek utekl k ruským vojskům.... Hašek narukoval ja-
ko jednorozročný dobrovolník; tato výhoda mu byla vzata, když desertoval, dokonce
prý dvakrát.... V poli pak byl vyznamenán stříbrnou medailí, povýšen na ge-
freitra, hned na to utekl i se Strašlipkou na ruskou stranu a rak. armáda na
něj vydala zatykač pro zběhnutí a velezradu.... Hašek byl na frontě něco přes
2 a 1/2 měsíce, pak přeběhl na ruskou stranu a prošel napřed několika zaja-
teckými tábory, než se dozvěděl, že se v Rusku formuje vojenská jednotka čes-
kých dobrovolců.... H. se hned přihlašuje...."

Tolik tedy Zdeny Ančík. Skutečnost byla však jiná. Hašek narukoval
k c. a k. náhradnímu 91. pěšímu pluku do Č. Budějovic v únoru 1915. Tehdy povo-
lalo rak.-uhersko do zbraně několik ročníků zálohy najednou, aby nahradilo
ztráty po porážkách v Haliči a v Srbsku v r. 1914. Hašek nenastoupil hned do
školy pro záložní důstojníky. Nějaký čas po narukování cvičil s mužstvem,
všichni ještě v civilu. Na cvičišti ve Čtyřech Dvorech se jimi jen hemžilo.

Ale i v tom množství se stal Hašek nápadným svou figurou a oblečením. Na hlavě měl nízký cylindr, jaký mívali pražští fiakristé, nosil šosatý dlouhý kabát, snad po nějakém venkovském faráři, polovysoké boty.

Který den se objevil v naší světnici v Mariánských kasárnách mezi jednoročáky již přesně nevím. Obsadil kavalec u okna. Byli jsme tam Češi a Němci, různého stáří mezi 18-35 roky a různých povolání. Nejmladší z nás byl, později proslavený, kadet Biegler. Nepamatuji se, že by byl Hašek s některým z nás hovořil. Nikoho si nevšímal, lehal na kavalec, díval se do stropu usmívaje se jako Ladův Švejk. Zřejmě soustředěně vymýšlel nějakou veselou historku.

Dlouho tam s námi nebyl, zmizel brzy. Říkalo se, že dostal nějaké peníze a ubytoval se v městě.

Jednou ráno, když škola odcházela na cvičiště a zahýbala kolem rohu kasáren do ulice, vedoucí do Čtyř Dvorů, uslyšeli jsme silný křik vycházející z kasárenského arestu. Porozuměli jsme jen slovům: "Wo ist die Humanität? /Kde je Humanita?/ Po návratu s cvičiště jsme se dozvěděli, že to křičel Hašek. Způsobil v opilosti výtržnost v předešlé noci a byl dělostřeleckou hlídkou zadržen a arestován. V arestě zřejmě do rána nevystřízlivěl. Nenapíši, co se tehdy povídalo, že Hašek provedl. Bylo to příliš sprosté, ale podle všeho, byla to pravda. Rozhodně se Hašek nedostal do vězení z důvodů, které ve Švejkovi připsal Markovi.

Pak už se mezi námi ve škole neobjevil. Ze školy nebyl vyloučen proto, že by snad byl desertoval - to je nesmysl - nýbrž pro své chování, nedůstojné budoucího záložního důstojníka. Výhoda jednoročního dobrovolníka mu vzata nebyla a vzata být nemohla.

V čem spočívala tato výhoda? Měli na ni nárok absolventi tehdejších tzv. středních škol tj. reálky, gymnasia, snad i obchodní akademie, s maturitou a jiní, posložení zvláštních zkoušek. Zatím co obyčejní branci v Rakousko-Uhersku sloužili v míru na vojně 3 až 4 roky, jednoroční dobrovolník sloužil jen jeden rok - odtud pojmenování. Jednoroční dobrovolník mohl, ale nemusel navštěvovat školu pro záložní důstojníky - to byla ta dobrovolnost. Jejich odznakem byly úzké žluté proužky na rukávech nad manžetou. Za války to bylo ovšem jiné. Ze všeho zbylo jen právo nosit ty žluté proužky. Proto zdůrazňovat, jakoby Haškovi byla vzata nějaká výhoda a ještě pro něco, co se nestalo, je při nejmenším nehoráznost.

Hašek nemohl odjíždět z Budějovic s žádnou jedenáctou polní setninou, ba ani neodjel s 11. marškompanií /str. 74/. Polní setniny byly jen v poli, na frontě. Záložní/náhradní/pluky formovaly z vycvičených záložníků pochodové prapory, které měly 4 pochodové setniny očíslované 1., 2., 3., 4. Nebyla tudíž nikdy žádná 11. marškompanie. Když pochodový prapor/maršbatalion dostihl na frontě svůj polní pluk, bylo jeho mužstvo rozděleno počástech k jednotlivým stávajícím polním setninám, aby je doplnilo a nahradilo jejich ztráty. Někdy ovšem měl pluk tak velké ztráty, jako např. 91. pluk v bitvě u Sokalu u Sokalu, nebo potom u Chorupan, že zmizely celé setniny ba i prapory. Došel-li potom pochodový prapor, byly některé jeho setniny ponechány a vytvořeny z nich polní setniny s novým očíslováním.

Hašek přišel na frontu s XII. pochodovým praporem. Z jeho dvou setnin byly vytvořeny polní setniny 11. a 12. Hašek tedy sloužil až na frontě u 11. polní setniny. Po bitvě u Sokalu /26. 7. - 3. 8. 1915/ kdy z 9. setniny zbylo z původních 250 mužů jen 48 a ze 12. pol. setniny jen 42 mužů, byly tyto dvě decimované setniny sloučeny a tvořily novou 12. polní setninu. Podobně tomu bylo s 10. a 11. polní setninou, které sloučeny vytvořily novou 11. setninu, u které Hašek zůstal.

Tvrzení, že Hašek odejel na frontu z Mostu n/L dne 5. dubna 1915 je úplný výmysl. Skutečnost je taková. Náhradní pěší pluk 91. i s Haškem odejel z Č. Budějovic do Mostu n/L dne 20. května 1915 za asistence XI. poch. praporu, který zůstal ještě několik dní v Suchých Vrbnech u Budějovic než odjel na frontu.

V Mostu n/L byl sformován XII. pochodový prapor, do jehož 3. setniny byl zařazen i Hašek. Tento XII. pochodový prapor odejel z Mostu n/L na frontu dne 27. 6. 1915 a před bitvou u Sokalu se setkal s plukem. Jak by také mohl být Hašek na frontě **něco přes 2 a 1/2 měsíce**, kdyby byl odjel - podle Ančika - na frontu již 5. dubna a byl zajat 24. září? Kdyby byl jel Hašek přes Maďarsko v dubnu, nemohl také vidět "spoustu stromů a obsypaných třešněmi"

jak píše v básni "cestou na bojiště", kterou Ančík, nota bene, cituje. Neboť ani v Uhrách nezraje třešně začátkem dubna.

To je jen další malá ukáзка toho, jak znalec J.H. při psaní své knihy myslil a jak spolehlivé jsou jeho údaje.

Při této příležitosti chci upozornit na to, že v této knize je také jeden rodinný obrázek, kde je Hašek obdařen bujným plnovousem. Také náš herec J. Abrham zpodobňuje Haška v sovětském filmu Jurie Ozerova jako vousatého /viz R.P. z 6.1.1963/. Jindy líčí pamětníci Jaroslava Haška jako světlovlasého /viz např. článek "Náš Jaroslav Psipovič od Zd. Hořeniho v R.P. z 5.4.1959/. Pravda je, že Hašek byl černovlasý, měl husté vlasy, ale vousy mu nerostly žádné, nemusel se holit. Je možné říci, jako jsou nepravdivé údaje o Haškových vlasech a vousech, tak jsou nepravdivé mnohé jiné údaje o něm.

Dále, Hašek ani nepřeběhl k ruské armádě, ani neutekl k ruským vojskům nebo na ruskou stranu dne 23. září 1915 a jakoby sám se Strašlipkou. Dal se prostě zajmout dne 24. září 1915 brzy ráno spolu s tisíci jinými austríáky. Jen od slabého 91. pěš. pluku bylo tehdy zajato, podle oficiální zprávy 509 mužů /viz J. Křížek: Jaroslav Hašek v revolučním Rusku, Naše vojsko, Praha 1957/.

Ančík a skoro všichni pisatelé a Jar. Haškovi užívají slov: utekl, přeběhl, upadl do zajetí, přešel k ruské armádě, k ruskému vojsku, k Rusům. Poněvadž nemají jasnou představu o významu těchto sloves vyjadřujících určitou činnost, naznačují, že šlo o jakousi záhadu, o jakési Haškovo hrdinství, něco mimořádného. Např. Radko Pytlík: Jar. Hašek, Čs. spisovatel, 1962, Praha na str. 6. píše..... a v září téhož roku upadl do ruského zajetí za okolností velmi podezřelých. a na str. 78 dokonce..... Po bitvě u Chorupan, v září roku 1915, přešel skutečně k Rusům... To už je skutečná záhada.

Nebude proto na škodu, myslím, když se pokusím vysvětlit některé tyto pojmy. Je ohromný rozdíl mezi "přeběhl nebo přešel, utekl k nepříteli" a "byl zajat nebo dal se zajmout". Rozhoduje míra nebezpečí s tím úkonem spojená. Nejriskantnější bylo přeběhnutí k nepříteli. V tom případě jednotlivec nebo skupina skutečně utíkal, běžel. Obyčejně se k tomu odhodlal když byl na patrole dostatečně vzdálen od svých. Jen v případě, když mu hrozil test zastřelení, volil raději úprk k nepříteli přímo ze zákopů na nic nedbaje. Ovšem při přebíhání k nepříteli mohl být zastřelen od vlastních nebo od nepřítele, který se obyčejně s jedinci zajatci mnoho nemazlil, zvláště v noci. Záleželo na tom, na jaké lidi přeběhlík narazil.

Voják mohl být zajat nebo přišel do zajetí i proti své vůli, když se nemohl bránit nebo když se vzdala pevnost /Přemyšl/ nebo velitel s velkou jednotkou /Paulusova armáda u Stalingradu/.

Nejčastější a méně riskantní případ zajetí, na který většina dobrých rakouských vojáků čekala, kdy do zajetí přicházely celé jednotky, nastal v případě útoku nepřítele. Vojáci prostě nestříleli, nebránili se a čekali až nepřítel doběhl k zákopům. Pak odhodili zbraně, zdvihli ruce a dali se odvést do zajetí. I za takové situace to nebylo bez nebezpečí, neboť vyšší velitelé dávali do vzdávajících se střílet z kulometů nebo děl stojících za frontou.

Tragikomická situace nastala, když se chtěly vzdát obě strany, jedna druhé.

Nejpříznivější situace ^{se vyskytla} nastala, když nepřítel překvapil zákopy ze zadu, když nastal zmatek na velikém úseku fronty. Taková příznivá příležitost se vytvořila dne 24. září 1915 u Chorupan ~~Хорупан~~, kde jsme se dali zajmout Hašek i já, každý na jiném místě a v jiný čas.

Dříve než popíši, jak to vlastně bylo v bitvě u Chorupan, musím ještě reagovat na Ančíkovy výmysly. Proč by rak. armáda vydávala zrovna na J. Haška zatykač pro sběhnutí, když vlastně nezběhl? Hašek v poli byl obyčejný "ein Mann". Tam se nečinil rozdíl a bylo úplně jedno jestli ein Mann byl vědec, doktor, inženýr, rolník, řezník nebo spisovatel. Jestliže tedy byl Hašek zajat spolu s 508 příslušníky svého pluku, nedělala rak. armáda žádné zvláštní opatření k vůli jednomu ein Mannovi. Potom, jak by byl mohl zatykač Haška v Rusku postihnout?

Dále, Hašek neprošel několika zajateckými tábory, nýbrž byl ~~vkroc~~ vlastně jen v jednom tj. Tockoe. Dárnicí jsme jen procházeli. Byli jsme tam pouhé tři dny.

Nyní tedy-jak to bylo.Nejprve očituji,co píše J.Křížek ve zmíněné již knize na podkladě rakouských úředních dokladů,ovšem jen výňatky,které jsem si svého času poznamenal.Potom teprve se pokusím vylíčit tehdejší situaci,mé dojmy a pocity a čtenář sám posoudí,v čem se shodujeme a v čem se rozcházíme.

Nuže,cituji.....Ve dnech 23.a 24.září 1915 přešla ruská vojska k mohutnému náporu ve směru Mlynów-Chorupan.Brzo ráno 24.září 1915 se podařilo útočícímu ruskému VIII.sboru pod ochranou ranní mlhy a přes statečný odpor proniknout do ještě nedostatečného postavení 9.pěší divise,nacházející se jižně od bažinaté říční nížiny na okraji chorupanské výšiny.... Ruská vojska prolomila frontu v úseku chráněném IV.praporem 91.p.pluku a 102.p.plukem...Zoufalé ranní hlášení hejtmana Sagnera znělo:Velitelství praporu sděluje,že Rusové prolomili frontu.Velitel plukovní zálohy vyrozuměn,obdržel rozkaz k protiútoky...Ndp.Lukáš sděluje,že byl napaden.Krátce potom přicházejí z prostoru...severovýchodně od Chorupan lidé v rojnici zpět.Adjuťant poručík Fuchs dostává rozkaz lidi zadržet...V tom okamžiku volání,že Rusové jsou v našich zádech.Vidím,že Rusové nastupují východním směrem v prostoru severně od silnice na Chorupany...

V tomto zmatku byl pokus o protiútok a o zadržení postupujících Rusů hladce odražen.Útočící ruské jednotky zatlačily III.prapor s výšiny severně od Chorupan do bažiny mezi oběma osadami...III.prapor roztál na 36 mužů...Jaroslava Haška,stejně jako většinu mužstva,zastihl útok Rusů ve spánku.Zatím co rakouské jednotky přecházely ke zmatenému ústupu,Hašek se Strašlipkou jen pomalu vylézal ze zákopů a pomalu se strojili.Na rozkazy,aby si pospíšili,nic nedbali.

Podle svědectví ndp.Lukáše a úč.šik.Vaňka,zůstal Hašek zúmyslně pozadu a vyčkal v postavení III.praporu příchodu Rusů.A zřejmě v tomto svém úmyslu nezůstal osamocen.O tom svědčí ztráty 91.p.pluku zjištěné 25.9.1915.Pluk posílený předtím XIII.pochodovým praporem,ztratil 910 mužů,z toho 135 mrtvých a 265 raněných,509 mužů,tedy více než polovina celkových ztrát,zůstalo nezvěstných;značná část z nich se dobrovolně dala zajmout...

Tedy,zmatek nad zmatek.Čtenář nechť si zatím opraví,že nešlo o IV.prapor 91.p.pluku,poněvadž tento prapor na ruské frontě nikdy neexistoval,nýbrž o III.prapor,jemuž velel hejtman Sagner,jak také vyplývá z dalšího popisu.Pluk byl předtím doplněn XIV.poch.praporem,nikoli XIII.

Aby tedy byla tehdejší situace a průběh dějů srozumitelnější a jasnější a hlavně pravdivější,připojuji situační náčrtek,zhotovený podle paměti.Dále jsem nucen vylíčit,co bitvě předcházelo,jaké byly poměry a nálada u III.Sagnerova praporu i za cenu rozvláčnosti a uvádění vlastní osobnosti.

Sagnerův III.prapor měl od bitvy u Sokalu pouze dvě setniny.Jedenáctou,jíž velel ndp.Lukáš a dvanáctou,jíž velel tehdy jakýsi nadporučík Kandl z Prachatic.Snad se tak jmenoval.My vojáci 12.setniny jsme jej takřka neznali.Obě setniny byly velmi slabé.Mívaly zpravidla méně než 100 lidí.Po doplňcích ze XIII.a XIV.pochodových praporů stoupl vždy počet na 100 mužů.Náš doplněk 12.setniny ze XIV.poch.praporu jsme z jedné třetiny ztratili již u Podgorelců,takže u Chorupan měla asi 110 mužů.

Sagner a Lukáš byli kamarádi.Z toho plynulo,že Lukáš a jeho 11.rota byla Sagnerem protežována.Mimo to,Lukáš se o svou setninu staral,kdežto náš Kandl,nebo jiný náš velitel nás nechal okrádat,nebo nás sám okrádal.Tak např.,když u Lukáše fasoval voják 10 cigaret,tak u nás to byly 4 cigarety ap.Měla-li 11.setnina uvařen oběd z čerstvého masa a k tomu každý voják dostal navíc po masové konzervě,pak u 12.setniny byl oběd z konzerv a navíc jsme nedostali nic.To jsme poznávali,když se obě setniny setkali v zákopech.Když 12.setnina byla na předzvědech,držela polní stráž nebo tvořila zadní voj při ústupu,měla se ještě hůře.

Vojáci 12.setniny byli špinaví,zavšivení,hladoví,nevyspalí a k smrti utahaní.Já,např.,za celou dobu 4 měsíců,kdy jsem byl na frontě,jen jednou jsem se mohl vykoupat v potoce a vyprat prádlo.Byli jsme na tom tak,že vojáci naší roty,Češi i Němci,šli u Podgorelců do útoku bez nuce,ní,neboť hledali jedno ze tří východisk,být zabit,raněn nebo přijít do zajetí.

Od průlomů u Gorlice v květnu 1915, Rusové skoro stále ustupovali. Naše 12. setnina dělala při postupu stále "Vorhut" neb "Nachrichtendeta- chement" tj. předzvědný oddíl s namahavými pochody, se špatným zásobováním a častými, třeba krátkými, zatím krvavými boji. Jindy stavěla polní stráž a vysílala patroly /hlídky/. Byla-li někdy v záloze, chodila v noci kopat zákopy do přední linie. Málokdy bývala celá pohromadě. Zkrátka, byla daleko více zatížena než 11. setnina.

Když pluk v první polovině září 1915 ustupoval od Podgorelců u Dubna za tmavé noci, byla to opět 12. setnina, která dělala "Nachhut", tj. zadní krycí voj. Poslední přešla přes provizorní mosty přes bažiny a řeku Ikvu. Za ní je ženisté hned ničili.

To, co píše Vladimír Stejskal /Mladý svět 35/1959/, jakoby Hašek převedl celý III/91. prapor, o jehož návratu se pochybovalo, přes řeku Ikvu, když předem vyzvěděl na domácích lidech, kde je řeka mělká, a že proto měl být za tento vynikající čin navržen na povýšení a současně podána žádost aby mu byl odpuštěn tříletý žalář, k němuž byl odsouzen pro deserci-pova- žuji za úplný výmysl. Pravdivé by z toho mohlo být jedině, že se pochybova- lo o osudu 12. setniny, jako předem obětované.

Ústup jsme ukončili až v Chorupanech. Ubytovali nás ve stodole první chalupy. Byla tma, takže jsme neviděli, jak vesnice vypadá. Jak se jmenuje, to jsem si přečetl na tabuli až později. Jídlo jsme nedostali. Ale sotva jsme utrmácení usnuli, již nás zase budili. To už začalo trochu svítat. Zavedli nás do blízkých mělkých zákopů, kde později byla 11. setnina /viz náčrt/ a uložili nám vyhloubiti je do výše muže. Já, jako jednoruční- dobrovolník desátník jsem kopat nemusel, ale měl jsem nutit lidi k práci. Všichni jsme byli utahaní, hladoví a nevyspalí. Není divu, že se do práce nikomu nechtělo. Kromě lopatek nebylo žádné nářadí.

K polednímu přišel jakýsi leutnant /poručík/ nám neznámý a německy mně vynadal s pohružkou, že mne zastřelí, protože jsme všude žádanou hloub- ku nedocílili. Měl to zkusit!

Odpoledne ke čtvrté hodině přišel znovu tento neznámý poručík, a poručil mně, abych asi s 10-ti lidmi sestoupil před zákopy do roviny svažující se k řece Ikvě a šel v ukázaném směru tak daleko, až nám on dá znamení, že se máme zastavit, zakopat a držet polní stráž. Dal mi pistoli na vystřelování raket /světlic/, ale příslušné patrony mně nedal. Dal mi něco jiného, bylo to na silném drátě, viděl jsem to poprvé v životě, neřekl mi jak se s tím zachází. Kdyby Rusové nastupovali, měl jsem odpálit raketu jakési barvy.

Pomyslel jsem si něco o bláznech, nač mně dává pistoli bez patron a co mám dělat s tím druhým krámem, když s ním zacházet neumím. Předal jsem tyto věci svým vojákům, aby je nesli a co se s nimi stalo, nevím. Nejpráde- podobněji je vojáci zahodili. Bral jsem to jako přímý pokyn a nabádání k provedení dávno již usmysleného záměru tj. použít první příležitosti a do- stat se do zajetí.

Odpochoďovali jsme po strništích; úroda byla sklizená. Časem jsme se ohlédli, zdali nám někdo ze zákopů dává znamení. Nic jsme neviděli. Už jsme byli hodně daleko, snad v polovině cesty od našich zákopů k řece, když jsme dostali oheň. Na štěstí, nikdo z nás nebyl zasažen. Nařídil jsem hned "k zemi" a "zakopat". Když střelba ustala - střílející jsme nespatri- li - po- slal jsem do zákopů posla, aby vše hlásil a máme-li zůstat na místě, nebo postoupit ještě dále.

Vrátil se se vzkazem, že je vše v pořádku a abychom se snažili v nastávající noci navázat spojení s naší hlavní polní stráží, která bude od nás napravo na stejné úrovni a s polní stráží od 102. p. pluku, která bu- de někde od nás nalevo.

S naší hlavní polní stráží jsme spojení navázali. Spojit se se 102. plukem se nepodařilo za celou dobu několika dní, co jsme stráž drželi, ani nám, ani strážáče. Snad 102. pluk nestavěl stráž vubec, nebo je naše hlídka nenašla, neboť se hlídkám nechtělo daleko chodit, v noci hledat a vy- stavovat se nebezpečí.

Čekal jsem, že někdy v noci přijdou Rusové, kteří o nás museli dobře vědět, neboť se severního, vyššího břehu Iky měly dobrý přehled po celé rovině. Kdyby byli přišli, byl jsem odhodlán nedovolit střílet a se všemi svými vojáky se vzdát. Byl jsem ostatně přesvědčen, že jak Češi, tak i Němci na takovou příležitost čekali, jako já.

Poprvé jsme drželi stráž po zbytek dne, po celou noc, celý den až do půlnoci, kdy nás přišla vystřídat, všechny tři stráže, druhá půlrota. Tu jsme zas vystřídali příští půl noc, celkem asi dvakrát. Vystřídaná půlrota odcházela do stanů, postavených na louce na jižním konci vesničky Chorupany. Tam ji nakrmili a nechali vyspat.

Na stráži jsme nepozorovali nic podezřelého. Rakouské dělostřelectvo tu a tam ve dne vystřelilo jeden nebo dva granáty, které nás přeletávaly a dopadaly ještě před Ikvou. Jen v noci bylo slyšet od řeky rány, jako když se skládají trámy. To Rusové stavěli most přes Ikvu. Ostatně at by se bylo dělo cokoliv, nikdo se mne nikdy na nic neptal, hlášení ne-žádal.

V noci z 23. na 24. září 1915 nebylo slyšet nic, což bylo podezřelé, aspoň mně. Zvečera svítil měsíc, bylo velmi jasno. Vystřídat nás nepřišel nikdo. Spojka, která nám o půlnoci přišla oznámit, abychom se stáhli k hlavní stráži, nám sdělila, že střídání nebude, ježto Rusové prý znovu ustupují a 12. setnina půjde ráno jako "Nachrichtendetaschement" dopředu za Rusi.

Nemohl jsem pochopit, na jakém podkladě mohlo rak.-uherské velení dojít k závěru, že Rusové budou znovu ustupovat. Proč ta neopatrnost stáhnout předčasně polní stráže a neoponechat před zákopy ani sebemenší ostrahu.

Nu dobrá. Odvedli nás nikoli na obvyklé místo při střídání, nýbrž hned do první chalupy, kde bylo, jak jsem později zjistil, velitelství našeho praporu. Dostali jsme špatné jídlo. Po dlouhé době jsme dokonce něco fasovali. Nějaké cigarety a drobné cukroví. Rozdělování kukuričného chleba, který se drobil, zabralo mnoho času. Unavení a ospalí vojáci raději ani na nic nečekali a šli do stodoly spát. Ještě než jsme došli, měsíc už nesvítil a byla dosti velká tma, která práci stěžovala. Ve tmě člověk ani neviděl, komu přiděl dal a komu ne. Víím, že mně tehdy zbyly nějaké cigarety a drobné cukroví, což mi působilo starosti. Spěchal jsem také jít spát do stodoly, kde bylo přece jen tepleji než venku.

K ránu, už začínalo svítat, tj. asi po páté hodině/hodinky jsem se probudil a vyšel na dvorek. V tom slyším od zadu stodoly /od severozápadu/slabé zvuky, jednou silněji, jednou slaběji, jako když by v dálce pracovala parní mlátička. Nenapadlo mě, že by to mohlo být ruské "urá, urá". Na dvorku pod kulničkou jsem spatřil nějakého vojáka, snažícího se postrojít poníka/Tragtier/. Byl zřejmě rozčilen. Postroj mu přepadával. Ptám se ho česky, co je?. On mně neodpovídal a pokračoval v marném počínání. Buďme neslyšel, nebo mně nerozuměl, pomyslel jsem si a šel dále k vratům, abych se mohl před domem lépe rozhlédnout.

Tam jsem přišel právě v okamžiku, když kolem tryskem ujížděla dvě děla po cestě od zákopů na jih. Dělostřelci byli zřejmě vyjukáni. To už jsem pochopil, že se něco děje i když jsem stále žádnou střelbu neslyšel.

Pospíchal jsem do stodoly, abych vzbudil své vojáky, aby se připravili. Vodič koníka volal na mne česky, abych mu šel pomoci. Ani jsem mu neodpověděl. Jak to s ním dopadlo, nevím.

Sotva jsem vzbudil vojáky, už se ozval od vrat stodoly povel: "Ales auf! Umhängen. Mir nach! /všichni vstávat. Ustrojit se! Za mnou! /My, kteří jsme již byli ustrojeni a ti co se dostrojovali, jsme vyběhli na dvůr. Tam stál poručík Fuchs, kterého jsme dlouho neviděli. Seřadil nás a odváděl. Na ty, co zůstali ještě ve stodole, mávl rukou a řekl. "Die können schon da bleiben", /Ti už tu mohou zůstat/. Doběhli jsme poklusem k místu, kde vystřeloval spojovací zákop a kde, ještě před chvílí, stála právě uprchlá půlbaterie. Tam jsme zůstali stát.

Střelba stále nebyla slyšet žádná. Po chvílce poručík Fuchs povídá německy: "Zůstaňte tady. Já musím jít pro ostatní." A odběhl zpět po cestě jakoby do chalupy, kde zbyla větší část naší půlroty. Dobrá. Tak jsme stáli a čekali a navzájem se dohadovali, co se děje.

Po odchodu poručíka, zůstal s námi četař Löwy, jako nejvyšší šarže. Když se poručík nevracel, povídá Löwy česky: "Musím za poručíkem". A za chvíli nám zmizel s očí a jako poručíka, tak i četaře už jsme neuviděli.

Nyní jsem tu byl já, desátník, který musel převzít velení nad 15-20 lidmi. Cítil jsem přímo, jak vojáci s napětím čekají, jak se zachovám. Byl jsem odhodlán žádný boj nezačínat. Zatím se nic nedělo, nemusil jsem nic podnikat. Tušil jsem svou chvíli.

Jak tak čekáme, nevím již jak dlouho, rozhlížíme se, kde se objeví nějaký důstojník, přijde nějaký rozkaz, vyběhne za spojovacího zákopu nadporučík Lukáš, bez čepice s rozhalenou blůzou a s revolverem v ruce. Když nás spatřil, vykřikl: Vorwärts! /Kupředu! / a utíkal od nás k můstku přes močál a dále do vršíčku do východní části obce Chorupany, aniž se na nás ohlédl. Dali jsme se všichni do smíchu, Kam vorwärts?

Když už byl nadporučík Lukáš za můstkem, spatřili jsme vyběhnout z domku, kde jsme ve stodole nocovali, hejtmana Sagnera. Byl rovněž bez čepice a mám zato i bez blůzy. Když uviděl prchajícího Lukáše volal za ním česky: "Lukáši, počkej." Ten jej snad neslyšel a proto se ani neohlédl, ani nečekal. Sagner to vzal rovnou přes mokrou louku a brzy nám oba zmizeli s očí.

Tuto situaci jistě žádný Batalionsgeschichtschreiber nezaznamenal. Dále je z této příhody vidět, že i hejtman Sagner byl rodilý Čech, neboť v okamžiku nebezpečí používá člověk vždy mateřského jazyka.

Najednou vidíme, jak od jihozápadu směrem k nám a k rak. zákopům přicházejí ruské rojnice, asi tři roje tj. asi 20-25 mužů. Ještě nás zřejmě ~~nes~~ nespattřili. Zneklidněli jsme. Co dělat? Bránit se, útočit když naši oficiři utíkají? V tom se na mne obrátil svobodník Šimon, asi 45-ti letý řezník z Prahy-Vinohrad a povídá: "Pane kaprál, utečme, dyť už to nemůže dlouho trvat a bude tomu konec!"

Podle početního a morálního stavu naší 12. setniny to na brzký konec ukazovalo. Zakolísal jsem. Šimon byl pro mne starý člověk, tedy moudřejší. Po kratším zaváhání dal jsem s ním na útěk cestou, po které běžel nadporučík Lukáš. S námi i několik vojáků. Většina zůstala na místě.

Mezi tím už nás Rusové uviděli a pálili po nás. Jak jsme běželi do kopečku, přibíhali s levé strany ze zákopů další vojáci. Mezi nimi i kadet T. /Trier/, asi 30-ti letý Němec z Prahy, Judr. Znali jsme se z jednoročácké školy. Tu dobu již měl také malou stříbrnou medaili za statečnost. Ačkoli po nás Rusové stříleli, běželi jsme všichni vzpřímení. Jen kadet Trier lezl po čtyrech, ačkoli tím skýtal větší cíl. To mě dopálilo a především jsem mu česky vynadal zbabělců apod. Byl tak strachem vyjukaný, že mi neřekl ani slovo.

Někteří vojáci byli ranění, naštěstí všichni lehce. S nimi jsem se hleděl schovat za stodůlkami, které byly v řadě na kraji. Nechtěl jsem už dál utíkat. Stodůlky byly poloprázdné a stěny vypleteny proutím, takže je kuličky prostřelovaly. Proto jsem odvedl raněné za blízký stůžek slámy a začal je obvazovat. K nám se připojilo několik zdravých vojáků.

Když jsem začal obvazovat snad třetího, zjevil se s pravé strany stohu, k němuž jsme stáli zády, mladý 18-19-ti letý, čistý ruský voják. Viděl polovysvlečené raněné a hned asi poznal, že se nechceme bránit. Řekl jen: "Idi na levo!" Čemuž jsme rozuměli. Proto, my zdraví, jsme nechali pušky ležet a se vším ostatním co jsme na sobě měli jsme pospíchali před vojákem k místu, odkud jsme před malou chvílí začali prchat. Ranění zůstali namíste. Šimon už dávno zmizel. Byl jsme tedy zajati, aniž jsme zdvihli ruce.

Jak jsme přecházeli močál mezi oběma částmi obce, začalo rakouské dělostřelectvo střílet šrapnely. Brzy začaly prskat v naší blízkosti. Chtěli jsme utíkat, abychom byli co nejdříve v rakouských zákopech a byli tak částečně kryti. Vojáček, pořád sám, jiné Rusi jsem neviděl, nechtěl pochopit náš úmysl a nutil nás jít krokem. Snad myslel, že mu chceme utéci. To byly však zbytečné obavy. Člověk jen se nechce dát zabít, třeba na polí cti a

slávy v okamžiku, když myslí, že už z války vyvázl. Naposled vojáček přece jen pochopil a běžel s námi.

III/91. polní prapor, zatlačený útočícími ruskými jednotkami do bažiny, přes kterou jsme přešli, jsem neviděl. Ani vidět nemohl, neboť, ty jeho části, které byly v zákopech zatím už pochodovaly do zajetí, až na nadporučíka Lukáše, kterého jsme viděli ze zákopů uprchnout. A ty jeho části, které byly mimo zákopy, ty buď utekly se Ságnem, nebo dopadly jako moje skupinka.

Konečně jsme dostihli spojovací zákop/Laufgraben/ a jím vnikli do zákopů. Byly prázdné, jen pohozené pušky, munice, bačohy ap., ale nikde žádná mrtvola. Nemohli jsme se ovšem zdržovat jejich prohlídkou. Vylezli jsme z nich a spustili po svahu před drátěné překážky, které byly neobyčejně široké 4-5 m. Byli jsme zvyklí nemít před zákopy buď žádné anebo jen jeden nebo dva natažené dráty. Průchod překážkami jsme neviděli žádný. Lézt přes ně bylo skoro nemožné a nám, zajatcům, se nechtělo. A tu se dal náš vojáček do práce. Měl vysoké boty, nemusel se tak bát potrhání a zranění ostrým drátem. Kopal do kůlů a porážel je i s dráty k zemi, až nám, milostpánům, upravil jakžtakž schůdný přechod.

To už jsme se zkamarádili. Líbilo se mu moje kaprálské portepée, bajonet, pišťalka na zelené pletené šnůrce. Dostal vše a ještě nějaké cukroví přidáno.

V malé vzdálenosti od drátěných překážek jsme narazili na ruského důstojníka, již staršího. Ležel na zemi a telefonoval. U něj stáli dva mladí ruští vojáci. Asi si všiml mých žlutých jednoročáckých pásků. Přivolal mě pokynem ruky a ukázal na 3 raněné ruské vojáčky, stojící a ležící stranou. Pochopil jsem, že jím mám pomoci. Ve svém chlebníku jsem měl ještě několik obvazů. Chleba nebyl, a tak jsem nosil obvazy, ke kterým jsem přišel kdesi náhodou. Šlo vesměs o lehčí průstřely svalů. Obvázal jsem je, jak se dalo. Jeden nemohl dobře chodit. Proto jsem poručil několika rakouským vojákům, kteří se ještě sbíhali ze zákopů, aby raněného střídavě nesli.

Pomalou jsme se vzdalovali od důstojníka k Ikvě. Náš mladý zajímatel a průvodce do zajetí se nám ztratil. Rakouské šrapnely, vystřelované zřejmě bez míření, jakoby šly za námi. Proto jsme se snažili dojít co nejdříve k mostu přes Ikvu, o jehož existenci jsem věděl. Věděl jsem také, že rakouské dělostřelectvo až k němu nedostřelí.

Jak jsem se po cestě rozhlížel, spatřil jsem něco neuvěřitelného. Asi ve třetině cesty od Ikvy k rakouským zákopům, po mé pravé ruce, tedy na východ od cesty vedoucí k mostu, šla do útoku proti pravému křídlu postavení 91. p. pluku, rojnice ruských vojáků v síle slabé roty. Divné bylo to, že vojáci nastupovali bez pušek, jen s lopatkami. Několik kroků za rojnicemi šli mladí důstojníci s revolvery v rukách. I vojáci byli vesměs mladíčkové.

Asi 100-150 kroků blíže k řece stála v mělkém zákopu také asi rota starších, již vousatých ruských vojáků, kteří měli pušky s nasazenými bodáky. Blížil jsem se k mostu a již jsem se neohlížel a tudíž jsem neviděl, jak daleko postupovala neozbrojená jednotka a zda vstoupila do boje.

Konečně jsem spolu s jinými austriáky přešel dřevěný most a octl se na planině severního břehu Ikvy. Tam už stálo po pravé ruce modré "moře" zajatých austriáků a na druhé straně nazelenalé "moře" ruských vojáků, všichni bez pušek. Což mi bylo také divné.

Zamířil jsem k svým a brzy zahlédl i své známé jednoročáky od pluku. Byl mezi nimi i Jaroslav Hašek v plášti a splasklým chlebníkem. Všichni jsme měli radost z takového shledání. To už bylo asi 10 hodin. Sluníčko příjemně hrálo.

Tak jsem tedy prodělal slavnou bitvu u Chorupan. Neviděl jsem ani mohutný nápor VIII. ruského armádního sboru, ani statečný odpor 9. rakouské pěší divise.

Mám zato, že zmatená úřední zpráva, citovaná J. Křížem o průběhu boje u Chorupan, byla sestavena tak, aby zakryla hanebný debakl a morální rozklad důstojníků a mužstva celé 9. pěší divise. Sagner, Lukáš a jiní oficiální přece nemohli přiznat, že utekli před bojem a že se žádný pokus o protiútok - myslím v dopoledních hodinách - nekonal a proto byl lehce odražen. Také III/91. prapor nebyl zatlačen s výšiny severně od Chorupan do bažiny mezi oběma osadami, protože v těch místech nikdy nebyl a bažina byla pouhé mokřisko.

Také velitelství divise nemohlo dopustit, aby vyšla najevo trestuhodná lehkomyšlnost a zanedbání povinnosti, když dovolila stáhnout všechny prvky ostrahy a nechalo vojsko spát.

Postavení divise bylo velmi dobré a dalo se podle mě dobře bránit. Mám dokonce zato, že ztráty 91. p. pluku na raněných a zabitých, jak je uvádí J. Křížek, jsou silně zveličené na úkor počtu nezvěstných, tj. zajatých. Také pochybuji, že útočil celý armádní sbor - dvě divise. To by se to bylo muselo na bojišti Rusi hemžit, ale já, kromě těch o kterých jsem se zmínil, jsem jiné neviděl.

Proto by byla zajímavá ruská zpráva o této bitvě.

Pokud jde o Haška, bude líčení podané J. Křížkem dost věrné. Jenom je snad třeba poznamenat, že Lukáš ani Haška, ani Strašlipku nezastřelil pro neuposlechnutí jeho rozkazu před nepřítelem, což svědčí o jeho lidském vztahu k podřízeným. Ono se tenkrát sice také zabíjelo, ale ještě nevraždilo.

O tom co mně bylo záhadné jsem se již vlastně zmínil. Shrnuji: Proč, či na podkladě čeho, došel velitel rakouské 9. p. divise k závěru, že Rusové budou ustupovat? Proč by Rusové stavěli mosty přes Ikvu, kdyby takový úmysl měli? Vojsko, které se chce odpoutat od nepřítele, nebude přece pro něj stavět mosty. Proč rakouské velení stáhlo z předpolí všechny prvky ostrahy a nechalo vojáky v zákopech nerušeně spát?

Proč Rusové útočili vojskem jen málo nebo vůbec neozbrojeným? Kdyby byli útočili celým armádním sborem, snad by byli měli podpořit útok dělostřelectvem. A proč stáhli k frontě velký počet vojska rovněž neozbrojeného?

Nutno uznat, že se jim bravurní kousek zdařil, ale jeho výsledků nevyužili.

Celá akce skončila asi ve 12 hodin, kdy dorazili poslední rak. zajatci a my, tj. skupina jednoročáků, se dali na pochod, hladoví, ale radostní, vedeni starším kozákem na koni. Prošli jsme několika českými vesnicemi na Volyni až do Rovna. Odtud již v houfu čítajícím hodně přes 10.000 hlav, přes Vladimír Volynský, Žitomír, Korostyšev Kijev do Dárnice a odtud po třech dnech pobytu vlakem do Tockoe, vstřícnému skvrnitému tyfu, malarii a Čsl. anabasi.

Novýpauz

*J. K.
(Ing. Jar. Kejla)*